

Artikelarkiv Arvesølv 2013

En skoledrengs erindringer om 2. Verdenskrig

af Egon Lillesø

Jeg er født i 1932 og husker de tyske fly i lav højde om morgenen d. 9. april 1940. Det var det første varsel om noget usædvanligt. Min far springer hen over sengegavlen og river vinduet op. "Det er fan'me tyskere !!". Og så var der ellers mørklægning om aftenen som "betroede" mænd fra "Sognet" gik rundt og kontrollerede. Min far fnyste - hvad fa'n skulle det til for??

Frederik Lillesø, som boede ude i "Strandgyden", stod de følgende dage "vagt" på hjørnet ved Munkebo Kro. Han ventede på posten, om der var brev. Hans søn, Børge Lillesø var soldat og lå nede ved grænsen. Telefonbesked var ikke almindeligt dengang, og endelig efter 2-3 dage fik Frederik og "Tony" brev fra Børge, at han var uskadt efter kampen mod tyskerne. Børge blev senere medlem af modstandsbevægelsen i Odense (hvortil han var flyttet) og blev arresteret og sendt i Frøslevlejren i 1944-45.

Sprængstykker fundet på Roholm

Jeg husker også, at tyske soldater holdt øvelse i området i 1942. Også danske soldater, dog ikke samtidig! Vi drenge løb efter dem - men tyskerne var de mest interessante for os. Der var også en stor skydeøvelse ved Snekkeled hen over Munkebo Bakke efter mål (øen Roholm) på Odense Fjord. En lokal gårdejer lagde mark til.

Det var isvinter, og mange granatsplinter blev hjembragt fra isen. Vi havde en anselig samling derhjemme. Interessen for de tyske tropper var stor, da de drog gennem Munkebo med

kanoner og andet udstyr. De rastede ved "Mølkærgegaard", hvor nu "Automester" på Fjordvej ligger og hvor der var stor tilstrømning af store og små munkeboere. Det vakte megen omtale, da en passager på en motorcykel med sidevogn (en stor "BMW") tabte sin kasket. Motorcyklen stoppede og satte i bakgear tilbage til kasketten! Vi oplevede her køretøjer og biler af forskellig slags samt også hestetrukket materiel.

Tidligere omtalte gårdejer var kendt for sin "tyskvenlighed", og der blev talt om, at han gik til møder i Odense m.v. Det er en kendsgerning, at en søndag, først i april 1945, var hans dødsannonce indsat i "Fyns Tidende", netop den søndag da hans datter (enebarn) blev konfirmeret. Det vakte stor bestyrtelse (og måske sympati)

da det blev opklaret, at han slet ikke var død!! Hvem der stod bag, har jeg aldrig hørt om.

Som barn tænkte man ikke så meget over, at tyskerne var i landet. 1941 - 1942 var nogle af de strengeste vintre (isvintre), og det var vanskeligt at skaffe brændsel til komfur og kakkelovn. Petroleum til primusapparatet kunne vi heller ikke få og der kom små spritapparater til erstatning. Når vi en sjælden gang kom til Odense, oplevede vi at se tyske soldater i gadebilledet og hagekorsflaget vaje over kasernen på Sdr. Boulevard.

Der begyndte at blive "fast" arbejde rundt omkring, og min far var med til at lave en stor vejomlægning ved Vissenbjerg, som en lokal entreprenør havde i hovedentreprise. Andre rejste til Vestjylland for at bygge bunkers ved Vesterhavet.

Udkigsposten på Vigerø med Niels Johansen, Otto Petterson og søsteren Inger Petterson

Der kom også propagandaaskrifter om at melde sig til "Waffen-SS". Jeg erindrer ikke, at nogen fra Munkebo meldte sig.

Der blev oprettet en udkigspost på Vigerø af den danske myndighed, "Kystudkigsvæsenet", som observerede trafikken på Odense Fjord. Den var bemandet med fiskere fra Vigerø og Strandgyden. Bl.a. Peter Johansen, fiskerifoged og Hans Mayland.

Min farfar og min farbror oplevede under deres fiskeri en minesprængning af en slæbebåd med stor lasteptram. Prammen, som blev slæbt 30 - 40 meter fra slæbebåden, blev ikke ramt, og sømanden reddede livet og blev sat i land ved Midskov Lodsstation. Slæbebåden sank på stedet, og begge ombordværende omkom. Jeg husker, at min farfar havde en redningskrans og et par redningsveste med hjem til Strandgyden. Der stod "Kristine" på redningskransen. Efter nogen tid kom "Politi Rasmussen" (Anton Rasmussen) fra Mesinge og skrev rapport.

I sommeren 1943 skulle min mor rejse til Aarhus til behandling for en svær ryglidelse. Hun måtte have et "pas" (legitimationskort) for at passere Lillebæltsbroen, hvilket gjorde et stort indtryk på mig. (I mange år lå det i hendes gemmer men er desværre nu væk - ak ja). Min far, som arbejdede på vejanlægget i Vissenbjerg og var hjemmefra hele ugen, måtte ned til sognefogeden i Dræby for at få en "passerseddel", idet Odense var afspærret i forbindelse med "Folkestrejken" i august 1943 (den er desværre også væk).

Den 29. August 1943, da de danske soldater blev interneret, lå Kjeld Edvardsen, Fjordvej, ved husarregimentet i Næstved. Der var naturligvis bekymring hos os, der kendte ham, men efter nogle dage kom han hjem til Munkebo. Senere, i 1946, benyttede han sig af muligheden for at gøre tjeneste i den engelske hær og var væk et par år.

Da den omtalte vej ved Vissenbjerg var færdig siger entreprenøren en dag til min far: "Så Svend - nu skal vi til at bygge flyveplads ude ved Beldringe! "Du vil vel ikke til at arbejde for tyskerne nu? De er jo ved at tabe krigen!" "Så det tror du?"

Nej Hitler, han skal nok få skovlen under den forbandede "Engelsk-mand". "Ja, det må du selv om - jeg skal i hvert fald ikke arbejde for tyskerne!" Men der var naturligvis andre af hans folk, der fortsatte med det arbejde, der nu engang var. De blev kaldt "flyvebissenerne" og blev kørt på en lastbil, hvorpå var bygget et læhus, hver dag fra Munkebo til Beldringe. Min far ville jo ikke arbejde for tyskerne, så han læssede grus på Bullerup station fra lastbiler over på jernbanevogne, som kørte - ja, hvor hen?? Selvfølgelig ud til Beldringe - ud til tyskernes flyveplads!

En efterårsdag i november 1944 blev lastbilen med "flyvebissenerne" torpederet af toget i en overskæring tæt ved Beldringe, og snart indløb de første meldinger om den forfærdelige ulykke. Hans Rasmussen fra Dræby, kaldt "Hans Tromlefører", kunne i hvert fald ikke overleve - hvorimod Otto Johansen (Fjordvej) allerede var kommet hjem - uskadt. Kort efter hørte vi den karakteristiske lyd af ambulancen. Otto var faldet om hjemme og døde på vej til Sygehuset. Oven i alt det forfærdelige

*Otto Johansens familiegravsted med indskriften
"Ingen kender dagen før solen går ned"*

kom det så hurtigt frem, at Agnes Johansen, som jo nu var enke med 3 drenge på 14, 10 og 6 år, var gravid i 3. måned. Hun fødte senere en dreng, som naturligvis blev døbt Otto. Agnes etablerede sig med et lille vaskeri i hjemmet og levede alene med sine 4 drenge, indtil hun indgik nyt ægteskab i 1955. Hans "Tromlefører" overlevede og blev gammel i sognet.

Den 20. april 1944, på Hitlers fødselsdag, var der om aftenen livlig luftaktivitet over Odense

Fjord ved Boels Bro. Et engelsk fly blev angrebet af tyske jagere og kastede sin last af brandbomber på Boels Øre for at undslippe. Næste morgen opdagede "boelsmændene", Karl og Jens Johannesen, bomberne, som lå spredt på fladvandet. "Politi-Rasmussen" fra Mesinge blev tilkaldt og en del nysgerrige munkeboere samlede sig snart. Der var granatlignende bomber med styrefinner og nogle andre, mærkelige 6-kantede stænger. Jeg husker ikke, hvordan det blev samlet og fjernet. Men jeg husker tydeligt, at min søster (9 år) og jeg selv (12 år) var alene hjemme, fordi far var i Vissenbjerg og mor var oppe på "Bakken" og servere. Vi var meget bange, når der blev skudt, og der lød nogle forfærdelige brag, som om at det var lige udenfor huset.

Min mor, Helga Lillesø, oplevede en vinteraften i 1944 at servicere en lille gruppe tyske soldater, da hun "passede" forsamlingshuset. Der var generalforsamling i Idrætsforeningen, som foregik i den "lille sal". Min mor var i gang med at lave kaffe, da soldaterne - nærmest nogle store drenge - kom ind i køkkenet. Det var en cykelpatrulje fra Odense, og de ville gerne købe kaffe. Hun serverede for dem og i god ro og orden forlod de igen stedet. Men selvfølgelig havde nogle opdaget det, og min mor måtte stå til regnskab og forklarede, at hun havde medlidenhed med dem.

Minna og Egon Lillesø, 8 og 10 år i 1942

Fra mit barndomshjem (nu Fjordvej 120) havde vi udsigt over de flade marker og engdrag til Odense, hvor vi i klart vejr så gas-tårnet i Sct. Jørgensgade og Odinstårnet ude i Bolbro. Men en morgen, i december 1944, var Odinstårnet til vor store forbavselse væk. Det viste sig, at det var sprængt i luften af det såkaldte "Schalburgkorps". Korpset bestod af danske frivillige, som gengældte de tiltagende sabotageaktioner ved at ødelægge danske bygninger og

værdier. Tilsvarende blev Fyns Tidendes bladhus på Fisketorvet sprængt, og et antal helt sagesløse læger blev skudt på Odense Sygehus. Alt det hørte vi om i det fredelige Munkebo, efterhånden som man blev klar over, at krigen nærmede sig sin afslutning.

Der blev også snakket om en ung Munkebo-pige, som i Odense var blevet kæreste med en tysk soldat. Vi så hende ikke i Munkebo med sin kæreste, men i sommeren 1947 gik hendes far på Fjordvej med en lille dreng på 2-3 år ved hånden. Det var Ernas lille dreng og hans morfar. Et par år senere bosatte hun sig i Tyskland med sin kæreste og deres fælles barn. En anden side af besættelsestiden og som endte godt. Og jeg oplevede aldrig, at nogen talte ondt om Erna.

En nat i februar 1945 blev der lavet sabotage mod entreprenørens lastbiler i garagerne i Strandgyden. Det forløb senere, at det var en modstandsgruppe i Kerteminde, anført af "Lasse Sandgraver", en savværksarbejder, der stod bag. Samme gruppe saboterede også nogle fiskekvaser i Kerteminde havn, som sejlede med levende fisk ned til Tyskland.

Hvordan og hvornår ville krigen ende? Min mor etablerede et nødlager i kælderen, som hun også betragtede som beskyttelsesrum, med rugbrød og andre levnedsmidler. Det fandt hun sikkert ikke på alene. Det har nok været drøftet mellem munkebokonerne!

En sen eftermiddag i begyndelsen af marts 1945 sad jeg hos barber Kjær i hans salon på Fjordvej (nuv. nr. 81) og ventede på, at det blev min tur til at blive klippet. Der var en del folk - mange voksne. Det var før, der blev indført tidsbestilling, og det var almindeligt, at der kunne sidde 5-6 personer og vente i flere timer. Pludselig kom en ny "kunde" ind. "Nu skal I høre! Der er tyske flygtninge på vej hertil. Man har allerede snakket med Ejnar Edvardsen (sognerådsformanden) og de skal indkvarteres på de forskellige større gårde!" Der blev vild opstandelse - men det viste sig at være blind alarm - eller måske bare en forespørgsel.

Flygtningene kom ikke til Munkebo men på Kerteminde Skole, hvor de var til længe efter befrielsen og satte deres præg på folkestemningen. Som 14-årig var jeg med min tante på kirkegården i Kerteminde. Vi havde mistet en lille fætter og skulle besøge gravstedet. Samtidig så jeg en række børnegravsteder for tyske småbørn (flygtninge). Jeg gav udtryk for overfor min tante, at jeg syntes, det var synd for dem. "Det har de sgu' godt af", var hendes svar. Min tante var en ganske almindelig pige fra Dræby på 26 år, og som selv havde født børn og mistet børn.

Hendes mand, min farbror, var medlem af modstandsbevægelsen i Kerteminde. Jeg blev forbløffet og ked af det.

Flyvepladsen (Beldringe) nåede ikke at få indflydelse på krigen. Omkring april 1945 oplevede vi, at en lille, gammeldags "2-dækker" maskine begyndte at flyve dagligt, lavt ude over inddæmningerne. Vi kaldte den "Storken" og snakkede om, at den nok skulle have brugt mest mulig benzin, før krigen sluttede. Der blev også fundet flere og flere stanniølstimler på jorden, som vi børn samlede på. Ingen vidste rigtig, hvad de var beregnet til, men de lå overalt - ofte i store mængder.

Fredag aften d. 4. maj 1945 var jeg ude at gå en lang tur på inddæmningen sammen med min ældre kammerat. Da vi ved solnedgang vendte hjem blev vi mødt med vild opstandelse. "Krigen er forbi - krigen er forbi". Vi boede 4 husstande hos "Karl Stenhugger" (Fjordvej 120) og alle var samlet. Der blev tændt primus og lavet kaffe - men hvor kom petroleum og bønner fra? Det var der bare - som jeg husker det.

Dagen efter, lørdag d. 5. maj dukkede "frihedskæmperne" op, 5-6 stk. fra Munkebo, som alle var "organiseret" i Kerteminde. Samt "Manse" fra "Lindøgaard" (Martin W Larsen, Johannes Larsens nevø) som var organiseret i Odense. De var selvfølgelig helte i Munkebo og i alderen fra 18 - 25 år.

De, der ikke var helte, var entreprenøren og hans søn. Få dage efter 5. maj blev de afhentet på deres bopæl af skarpt bevæbnede frihedskæmpere fra Kerteminde. Transporten skete i en rutebil, og det var et beskæmmende syn at overvære. De blev sat under bevogtning i Frelsens Hærs lokaler i Kerteminde og anklaget for det, der senere blev kaldt værnemageri. Det var selvfølgelig entreprenørarbejdet på flyvepladsen og alene det, anklagen lød på.

Nogle dage senere blev en anden munkeboer hentet. En ganske almindelig arbejder - men som kom fra "grænselandet" og derfor talte og forstod tysk. Han havde også fået arbejde på flyvepladsen, og p.g.a. sine sprogkundskaber arbejdede han som portner ved indgangen til arbejdspladsen. Også han blev hentet under fuldt kampberedskab. Det var helt absurd, og han blev da også løsladt efter få dage og fik fuld oprejsning. Gårdejeren, som havde vist sig "tyskvenlig", blev også afhentet - men var knap så heldig med sin frigivelse.

Folkestemningen var oppisket, og selv for en 13-årig var det ynkeligt at overvære den regulære lynchstemning, og især når det var over for helt uskyldige mennesker, som man havde kendt altid. Ellers herskede der euforiske tilstande hele sommeren 1945. Fester og sammenkomster. Foreningsliv blev genoptaget. Der blev startet "old-boys" fodbold - et begreb vi aldrig før havde hørt om i Munkebo.

De engelske tropper kørte gennem byen, og min mor stod ude ved vejen og kastede tulipaner op i kampvognene. Senere kom de til stede, mere lyssky og læssede cigaretter og tyggegummi af. Det var sortbørshandel - et nyt ord og begreb - som vi nu også lærte. De tyske soldater, som havde gjort tjeneste på Fyns Hoved, kom i modsætning til englænderne *gående* gennem Munkebo en aften i maj på vej hjem til Tyskland. En trøstesløs flok, måske 40-50 personer, nedbøjede og trætte.

Midt på sommeren kom en helt uventet melding: Der skulle være pengeombytning! Jeg husker ikke helt reglerne, men det var noget med, at over natten blev alle penge ugyldige. Næste dag kunne de byttes med nye - men hvis man havde over 500 kr. og ikke kunne gøre rede for dem (skat m.v.) - var de tabt. Der blev vild panik hos nogen - men vi (min familie) havde intet at frygte - vi havde vist aldrig ejet 500 kr. på én gang. Mange af disse "fattige" blev kontaktet af de "rige" - om ikke de kunne bytte nogle penge for dem?

Entreprenøren og sønnen blev løsladt i løbet af sommeren. Det beslaglagte entreprenormateriel blev frigivet efterhånden. Der blev holdt "tromlefest" for arbejderne i sommeren 1946, da vejtrømlen som noget af det sidste blev frigivet. Firmaet var i gang igen - men det blev aldrig den samme store arbejdsplads!! Efter at arbejdet med flyvepladsen ebbede ud, begyndte entreprenøren med tørveproduktion i mosen, bagved den nuværende idrætshal og nedenfor hvor Bycentervej nu strækker sig. Produktionen var lagt professionelt an og beskæftigede en del folk nogle år efter krigsafslutningen. Der blev også gravet tørv i mosen, nedenfor hvor nu Mølkærskolen ligger. Det var dog med håndkraft og til eget forbrug. Mosen var ejet af gårdejer Peter Andersen - senere overtaget af hans søn Børge Andersen (nu Fjordvej 160).

Krigen kostede ikke direkte nogen ofre her i byen, kun indirekte med togulykken i Beldringe som eksempel. Men til søs var risikoen ganske stor. I julen 1943 omkom således en yngre skibsfører fra Munkebo og hans hustru ved et skibsforslis. Om det var et egentligt krigsforslis ved jeg dog ikke. Men også efter befrielsen trak krigen sine spor til søs. Tirsdag d. 30. oktober 1945 blev Munkebo igen ramt af en meget alvorlig krigsulykke. På vej hjem fra fiskeri blev brødrene Jens og Christian Rosenlyst i deres lille kutter ramt af en magnetisk bundmine, da de sejlede hen over den mellem Bregør Havn og ankerpladsen ved Lindø. De var begge dræbt på stedet og kutteren var total splintret.

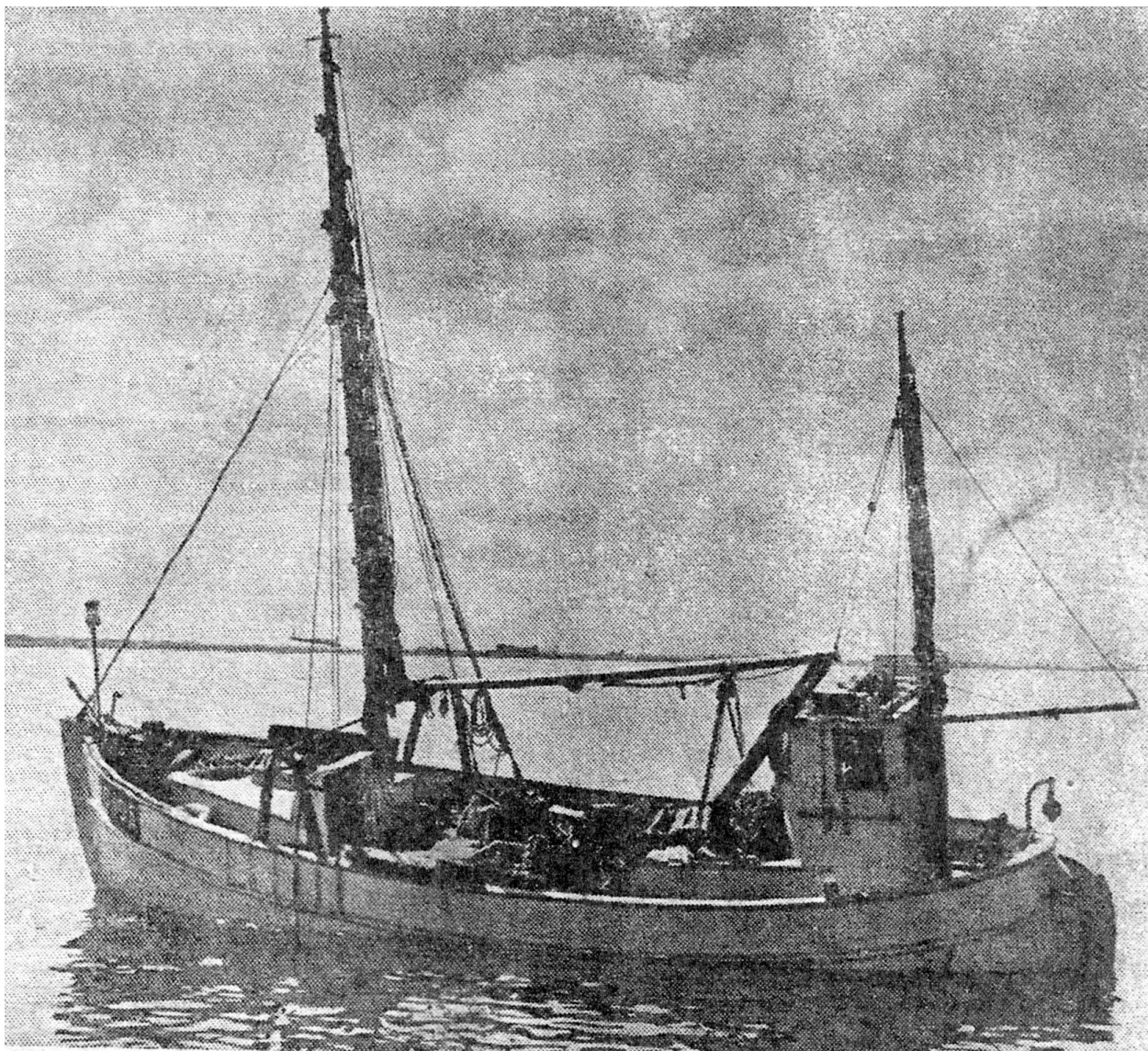
Senere, i marts 1948, omkom en anden ung fisker fra Munkebo ved en minesprængning i Lillebælt. Han var søn af Peter Christensen ("Pe-Træske") og Olga som boede på "Kirkebanke" nuv. menighedshus, Fjordvej 78. De var 2 tvillingebrødre, Villy og Helge. Det var Villy, som omkom. (Se artiklen "*En Munkebodrenns skæbne*", "*Arvesølv 2004*").

Efterhånden blev der "normale" tilstande. Som "krigsbørn" vidste vi dog knap, hvad der var "normalt", men rationeringsmærkerne forsvandt lidt efter lidt og "handelen" med dem ophørte. Jeg var blevet udlært og arbejdede nu som 19-årig i Odense, hvortil jeg cyklede hver dag. Jeg blev kontaktet af en yngre værkfører på maskinfabrikken, som fortalte mig, at han ville bistå mig med at få en købstilladelse til en ny motorcykel. Det kunne jeg opnå, fordi jeg havde så og så langt til arbejde. Underforstået - han ville gerne "købe" tilladelsen af mig. Jeg afstod dog fra en sådan transaktion.

En dejlig søndag formiddag, d. 22. juli 1951, blev Munkebo atter mindet om 2. Verdenskrig. Odense Fjord Fiskeriforening afholdt sin traditionelle kapsejls, og på vej til startstedet ved Bregør blev en fiskekutter fra Munkebo minesprængt på næsten samme sted, hvor brdr. Rosenlyst omkom ved en tilsvarende ulykke 6 år tidligere. Jeg var selv ombord sammen med skipperens familie, heriblandt 2 børn på 4 og 6 år, i alt 10 personer og oplevede således det hele. Et sandt mirakel at det gik godt. Kun fordi det var en moderne, nybygget kutter af svære egeplanke, fik vi den sat på grund, før den sank. Fiskeskipperen Ove Larsens far, Peter Larsen ("Peter Vigerø"), som også var med ombord, insisterede på at blive sejlet tilbage til Dræby Kvissel og hente sin egen kutter.

Derefter gennemførte vi alle 10 kapsejls, selvfølgelig med nogen forsinkelse. Det var en såkaldt pålidelighedssejls, hvor det gjaldt om at sejle 2 omgange med så lille tidsforskel som muligt. Det siger sig selv at koncentrationen var mangelfuld; men ved "kapsejlsfesten" om aftenen fik "Peter Vigerø" helt naturligt overrakt 1. Præmien. Senere blev "Edel II" hævet og totalrenoveret og var i drift i mange år.

Det blev afslutningen på store og små begivenheder, som jeg husker dem, om 2. Verdenskrig og de følger, vi oplevede i Munkebo.

Avisfoto af "Edel II" umiddelbart efter minesprængningen i 1951